

ביאורים

רעיון התשובה נתפס בעינינו לפעמים כשיבה, כמשהו זר ומנוכר לעצמנו. אנו יודעים שצריך לשוב בתשובה אל ה' אך לא ברור לנו שתהליך זה קשור קשר עמוק אל עומק האישיות שלנו. בפסקה י' מלמד הרב קוק שתשובה היא קודם כל שיבה אל עצמנו, אל מי שאנחנו באמת. אחרי ש'מקלפים' קליפות רבות שסובבות את האישיות, אנחנו מגלים את הגרעין הטוב שחבוי לו בפנים. הגרעין הזה, לכשמגלים אותו, מקרב אותנו לה' - זהו גילוי האלוהי שבתוכנו. לכן, תשובה שאינה נובעת משיבת האדם אל עומק אישיותו היא תשובה של רמייה, שכן זוהי תשובה שלעולם תישאר זרה ומנוכרת לאדם והיא מציבה את אלוהים כמשהו שאיננו קשור לעומק חיינו.

בפסקה י"א מלמד הרב קוק, כי רק תשובה אל מושג האמונה בשלמותו יוביל בעקבותיו לתשובת עם ישראל למעלתו ולשלמותו. חיי הקודש הם נשמתה של האומה, ולכן, כאשר ישוב עם ישראל לשורש העמוק של חייו, ממילא, הוא ישוב לכל הענפים המתפשטים מן השורש הזה. הפסקה החותמת את הפרק הזה מבררת שישנו הכרח להביא לתיקון מוסרי של הסופרים שבעם ישראל כדי ליצור ספרות הנאמנה לרוח ישראל. הסופר הישראלי הנאמן לרוח עמו חש בקרבו צורך לשוב בתשובה לפני כל עיסוק ביצירה ספרותית. הוא מודע לכך שיצירה שאינה נובעת מניקיון הלב והמעשים וזיכרון המחשבה, לעולם לא תוכל להביא לידי ביטוי את נשמת ישראל שמקורה קדושה, טהרה, אמונה וגבורה.

הרחבות

• בקשת האני העצמי

והתשובה הראשית, שהיא מאירה את המחשפים מיד, היא שישוב האדם אל עצמו. בפסקה זו מסביר הרב קוק שתשובה היא בעצם התנועה לשוב אל עצמיותך ואל תפקידך. "ודבר זה נוהג בין באיש יחידי, בין בעם שלם, בין בכל האנושיות, בין בתיקון כל ההוויה כולה, שקלקולה בא תמיד ממה שהיא שוכחת את עצמה".

"...חטא האדם הראשון, שנתנכר לעצמיותו, שפנה לדעתו של נחש, ואבד את עצמו, לא ידע להשיב תשובה ברורה על שאלת אֵיך, מפני שלא ידע נפשו, מפני שהאניות האמיתית נאבדה ממנו, בחטא ההשתחוואה לאל זר. חטא ישראל, זה אחרי אלוהי נכר, את אניותו העצמית עזב, זנח ישראל טוב... וכה הולך העולם וצולל באבדן האני של כל אחד, של הפרט ושל הכלל... והאני הולך ומשתכח, וכיוון שאין אני, אין הוא, וקל וחומר שאין אתה..." [אזה"ק ג, מוסה"ק, צז]. בפסקה זו מתאר הרב קוק את תהליך אובדן העצמיות באדם ובעולם. אדם הראשון הלך אחרי רעיונות שהיו חיצוניים לו, אחרי דעתו של הנחש. בכך הוא התנכר לתפקידו המיוחד ושכח את עצמו.

לעתים, גם בלימוד התורה אדם יכול להתנכר לדרך לימודו המיוחדת וללמוד דברים שאינם מתאימים לו. פעמים רבות, לאחר התעלמות כזו, באה התנערות ומרידה, והלומד "זרוק מעליו" את עול התורה (ראה אורות התורה טו).

שאלות לדין

א. מדוע חזרה בתשובה אל ה' בלי כוונה לשוב לעצמיותו של האדם היא תשובה של רמיה? מה הסכנה הגדולה שבזה?

ב. מהי ספרות ובמה כוחה יפה? מהו תפקידה הראוי?

י. כְּשִׁשׁוּכְחִים אֶת מְהוּת הַנְּשֻׁמָּה ° העצמית, כְּשִׁמְסִיחִים דְּעָה מְלֶהֱסַתְּפֵל בְּתוֹכֵיהֶם הַחַיִּים הַפְּנִימִיִּים שֶׁל עֲצָמוֹ, הַפֶּל יַעֲשֶׂה מְעַרְבָּב וּמְסַפֵּק, וְהַתְּשׁוּבָה הַרְאִישִׁית, שֶׁהִיא מְאִירָה אֶת הַמְחַשְׁבִּים מִיָּד, הִיא שִׁשׁוּב הָאָדָם אֶל עֲצָמוֹ, אֶל שֶׁרֶשׁ נְשֻׁמָּתוֹ, וּמִיָּד יָשׁוּב אֶל הָאֱלֹהִים, אֶל נְשֻׁמַּת כָּל הַנְּשֻׁמוֹת, וְיִלָּךְ וְיִצְעַד הִלָּאָה מְעֵלָה מְעֵלָה בְּקֵדְשָׁה וּבִטְהָרָה. וְדַבֵּר זֶה נוֹהֵג בֵּין בְּאִישׁ יְחִידִי, בֵּין בְּעַם שָׁלֵם, בֵּין בְּכָל הָאָנוּשִׁיּוּת, בֵּין בְּתִקּוּן כָּל הַהוּיָה כְּלָה, שֶׁקְלַקְלוּלָה בְּאֵתְּמִיד מִמָּה שֶׁהִיא שׁוֹכַחַת אֶת עֲצָמָה. וְאִם תֹּאמְרוּ שֶׁהִיא חִפְצָה לְשׁוּב אֶל ד' וְאֵת עֲצָמָה הִיא אֵינָה מְכֻוֹנָת לְקַבֵּץ אֶת נְדַחֶיהָ - הִרִי הִיא תְּשׁוּבָה שֶׁל רְמִיָּה, שֶׁתִּשָּׂא עַל יְדֵי זֶה אֶת שֵׁם ד' לְשׁוֹאָה. עַל כֵּן רַק בְּאֵמַת הַגְּדוּלָּה שֶׁל הַתְּשׁוּבָה אֶל עֲצָמוֹ יָשׁוּב הָאָדָם וְהָעַם, הַעוֹלָם וְכָל הַעוֹלָמִים, הַהוּיָה כְּלָה, אֶל קוֹנֵהָ, לְאוֹר בְּאוֹר הַחַיִּים. וְזֶהוּ הַרֵז שֶׁל אוֹרוֹ שֶׁל מְשִׁיחִי, הוֹפְעֵת נְשֻׁמַּת הַעוֹלָם, שֶׁבְּהִאִירוֹ יָשׁוּב הַעוֹלָם לְשֶׁרֶשׁ הַהוּיָה, וְאוֹר ד' עָלָיו יִגְלָה. וּמִמְקוֹר הַתְּשׁוּבָה הַגְּדוּלָּה הַזֹּאת יִשָּׂאב הָאָדָם אֶת חַיֵּי הַקֶּדֶשׁ שֶׁל הַתְּשׁוּבָה בְּאֵמַתָּה.

יא. הָאֵמָה שֶׁלֵּנוּ תְּבִנָּה וְתִכְוִינָה, תְּשׁוּבָה לְאֵיִתְנָה לְמְכוֹנוֹת תִּיִּהָ ° כְּלָם, עַל יְדֵי מַה שֶׁהֶאֱמַנְוִיּוּתָהּ ° שְׁלָה, הִירְאִיּוּתָהּ ° שְׁלָה, דְּהִינּוּ הַתִּכּוֹן הָאֲצִילִי ° הַמְקַדֵּשׁ הָאֱלֹהִי שְׁלָה, יִתְפַּשֵּׁט, יִתְגַּבֵּר, יִשְׁתַּכַּלֵּל וְיִתְאַמֵּץ. כָּל בּוֹנֵי הָאֵמָה ° יְבִאוּ לְעֵמֶק הָאֵמַת שֶׁל נְקֻדָּה זוּ °, וְאֵז בְּקוֹל מְלֵא גְבוּרָה וְעֵז יִכְרִיזוּ עַל עֲצָמָם וְעַל עַמָּם בְּקוֹל גְּדוֹל: לְכוּ וְנִשׁוּבָה אֶל ד'. וְהַתְּשׁוּבָה תְּשׁוּבַת אֵמַת תְּהִיָּה, וְהַתְּשׁוּבָה מְכוּן גְבוּרָה ° תְּהִיָּה, וְהַתְּשׁוּבָה תִּתֵּן עֵז וְתַעֲצוּמוֹת לְכָל הַסְּעִיפִים הַמְּעַשְׂיִים וְהַרוּחָנִים °, לְכָל הַהִלְכוֹת כִּלְכָן הַדְּרוֹשׁוֹת לְבַנְּנוֹ הָאֵמָה וְשִׁכְלוּלָה, לִיקְצִיתָהּ לְתַחִיָּה, לְהַתְּעוֹדְדוֹת עֲמֻדָתָהּ. הַעֵינִים תִּפְקַחְנָהּ, הַנְּשֻׁמָּה תִּזְנֶה, אוֹרָה יִבְרִיק, מְעוֹפָה יִתְגַּדֵּל, וְעַם נִבְרָא יִקּוּם, עַם גְּדוֹל עֲצוּם וְרַב, אוֹר אֱלֹהִים עָלָיו וְגִדְלַת לְאִם לוֹ, כְּלָבִיא יִקּוּם וְכֹאֲרֵי יִתְנַשָּׂא.

יב. הַהִפְרָה, שֶׁהִשְׁפֵּלָה בְּמַעֲמָד הַמוֹסְרִי ° הִיא מְעַכְבֵּת אֶת הַפְּרִיחָה הַסְּפָרוּתִית, הִיא הַרְגָּשָׁה יִשְׂרָאֵלִית מִיְחָדָה. רַק אֲנִי מְפִירִים בְּאֵמַת, שֶׁפְּדִי לְתַקֵּן אֶת הַסְּפָרוּת ° צְרִיכִים הַסְּפָרִים לְטָהַר בְּתַחֲלָה אֶת נְשֻׁמוֹתֵיהֶם, וְהִנְנוּ מְרַגְּשִׁים בְּעֲצָמֵנוּ צָרָךְ גְּדוֹל לְתְּשׁוּבָה בְּשִׁבִיל הַתְּנַשָּׂאוֹת אֶל הַמְּרוֹמִים הַטְּהוֹרִים שֶׁל הַסְּפָרוּת הַזֵּהָ הַמִּיְחָדָת שֶׁלֵּנוּ, הַנּוֹבְעֵת מְמִקּוֹר חֲכָמַת יִשְׂרָאֵל, שֶׁהִקְדִּשָׁה וְהִטְהָרָה °, הָאֵמָנָה וְהַגְּבוּרָה הַרוּחָנִית, הַיָּה הַנֶּן מְקוֹרוֹתֶיהָ °.

מְהוּת הַנְּשֻׁמָּה - שהנשמה היא חלק אלוה ממעל. **וְאִם תֹּאמְרוּ וכו'** - תשובה אל ה' בלי תשובה אל העצמיות, בלי הבנה את התוכן הפנימי של ההוויה, היכן היא צריכה להגיע ומה התפקיד של כל חלק מחלקיה - היא תשובה של שקר; ושם ה' שהיא נושאת אינו אמיתי, כי אינו משקף את האמת האלוהית שבפנימיות ההוויה. **רַז (ש) אוֹרוֹ שֶׁל מְשִׁיחַ** - הסוד של הארת המשיח היא גילוי הפנימיות, והנשמה של העולם. **תְּתְּכוּנוֹ** - תסתדר, כל כוח מכוחותיה של האומה יהא במקומו. **לְמְכוֹנוֹת חַיִּיהָ** - לכל צורות הופעות החיים הנמצאים בה. **אֵמָנוּיּוּת** - הכוח האמוני שבה. **יְרִאִיּוּת** - כוח יראת השמים שבה. **הָאֲצִילִי** - פנימי / נאצל מלמעלה. **כָּל בּוֹנֵי הָאֵמָה** - בחומר וברוח. **נְקֻדָּה זוּ** - שהאומה תחזור לחיים מלאים ככל שתוכנה הפנימי יופיע. **מְכוּן גְבוּרָה** - מקור לעוצמה. **תִּתֵּן עֵז וְתַעֲצוּמוֹת וכו'** - על ידי שתינת את התוכן הפנימי לכל העשייה המעשית. **הַהִשְׁפֵּלָה בְּמַעֲמָד הַמוֹסְרִי** - הירידה הגדולה במצב המוסרי. **הַסְּפָרוּת** - עניינה לבטא את העולם הפנימי (ורגשי עמוק) ולכן הסופרים צריכים טהרה נשמתי כדי להצליח לחוש, להרגיש ולבטא את העולם הפנימי האמיתי של אומתנו. **שֶׁהִקְדִּשָׁה וְהִטְהָרָה וכו'** - הם חלק בלתי נפרד מחכמת ישראל ועל כן ספרות הנובעת ממנה דורשת תשובה וטהרה. **הַיָּה הַנֶּן מְקוֹרוֹתֶיהָ** - של חכמת ישראל.

השיבה אל העצמיות

תשובה וספרות

